

Fehér Zsuzsanna

SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar
ORCID:0009-0001-9228-181X

Olvasóvá nevelés

Vass, D. (2023). Olvasásmotiváció: Stratégiák az olvasóvá váláshoz óvodásokat és iskolásokat nevelő szülőknek és szakembereknek. Budapest: Tea Kiadó. ISBN 978-615-82047-5-0

Absztrakt

Olvasóvá nevelni és motiválni tartani a gyermeket az olvasás iránt egy hosszú folyamat. Nem elég a biztos alapokat letenni, a folyamatot fel kell építeni, meg kell tervezni hosszú távon. A gyermekek nyitott könyvek, arra van szükségük, hogy jó helyen tárjuk fel őket. Vass Dorottea Olvasásmotiváció című kötete és a DO12 módszer ehhez ad útmutatást, mind a szülők, mind a szakemberek számára, de alkalmas önfejlesztésre is.

Kulcsszavak: olvasáskutatás, olvasási szokások, értő olvasás, motiváció, tanulási motivációk

Abstract

Educating readers

Educating children to read and motivating them to read is a long process. It is not enough to lay solid foundations, the process must be built and planned for the long term. Children are open books, they need us to explore them in the right place. Dorottea Vass's book Motivation to Read and the DO12 method provide guidance for both parents and professionals, but it is also suitable for self-development.

Keywords: reading research, reading habits, reading comprehension, motivation, learning motivation.

Az életünk során alkalmazott olvasási stratégiáknak mindig valamilyen előtörténete van. Leggyakrabban a fejlődéslélektan foglalkozik azzal, hogy minden életkori szakasznak más követelményei, más igényei vannak. Vass Dorottea olvasáskutató és az ELTE Általános Gyógypedagógiai Intézet főmunkatársa. Az *Olvasásmotiváció* című művében végig érződik az a lendületes hozzáállás, amely magával ragadja az olvasót az utolsó fejezetig. A könyv egyaránt szól szakemberekhez és szülőkhöz, ami nem egyszerű célkitűzés. Megfogalmazása világos, a leírt példák életszerűek, a hétköznapiakban is lehet találkozni nagyon hasonló esetekkel. A könyv célja nem csupán új módszerek bemutatása az olvasóvá neveléshez, hanem elemzi annak hátterét is, hogy miért veszítheti el a motivációját az ember kisgyermekkorban az olvasás iránt.

A szerző kilenc fejezetre bontja a könyvet. A fejezetek önmagukban is külön témákat jelentenek, de egymásra épülnek, megalapozzák és kiegészítik egymást. A szerző három gyermeket, de mondhatjuk úgy is, hogy három főhőst választott ki, akiket végig kísérvük a szerző módszerének kipróbálásában. Így három szemszögből figyelhetjük az eredményeket, miközben az elméleti hátteret is megismerjük.

Az ókorban, középkorban még óriási privilégiumnak számított írástudónak lenni. Napjainkban az olvasás alapvető feltétele a mindennapi életnek. A technikai fejlődéssel a különböző adattárak és virtuális könyvtárak bekerültek a szobánkba, ahol úgy alkothatunk, és értesíthetünk róla másokat, hogy fizikailag nem mozdultunk el sehova. Az újabb generációk leginkább a rövid, tömör tartalmakat keresik, nemcsak az audiovizuális műfajokban, hanem az olvasott anyagokban is, s egyre inkább elveszítik érdeklődésüket a hosszabb, több figyelmet igénylő

szövegek iránt. Egyszerre több forrást kell, hogy feldolgozzanak, így az elmélyült olvasás nem előnyös számukra. A gyerekeket nagyban befolyásolja a szociokulturális háttér: milyen családban nőnek fel, a szülők milyen kapcsolatban vannak az olvasással, a digitális technológia által nyújtott lehetőségekhez kötődnek jobban vagy a digitális eszközhöz.

Olvasásra vagyunk kondicionálva – állítja a szerző. A közös mesélés talán az egyik első kulturális kapocs gyermek és szülő között. A könyv három főszereplője, a dacos Noé, a szorongó Anna, illetve a hangosságával magára figyelmet kivívó Bálint különböző utakat jártak be, azonban valamiért nem szívesen olvasnak. Közös pont mindhárom gyermeknél a kisiskoláskorban megélt kudarcok feldolgozása. Amíg iskoláskor előtt az olvasás érzelmi tényezőkhöz kötődik, az iskola beköszöntével az olvasás technikájának elsajátítása kerül előtérbe. Akik ezt a váltást könnyebben átvészelik, kevesebb negatív élményre tesznek szert, később jobban teljesítenek. Noénak, Annának és Bálintnak szüksége volt olyan támogatásra, amely visszaidézte bennük azt az időszakot, amikor még szerettek olvasni.

A Vass Dorottea által kialakított, olvasásra motiváló módszerben a gyerekek a foglalkozásokon hozott saját döntéseik nyomán vonódnak be a fejlődés folyamatába. A cél, hogy a játékos foglalkozások személyre szabottak legyenek. A teljes program egy egész tanévet ölel fel, a foglalkozások alapja a saját történetírás. A tanév végére a gyerekek egy maguk által írt könyvet készítenek el. A könyv elkészítéséhez alapvető feltétel a gyerekek motivációjának feltérképezése, illetve az elakadás okának meghatározása. Bálintnak óvodás korában a szülők nem meséltek otthon, szókincese elmaradt a többiekétől, az iskolában a többséghez képest a lassúbb diákok közé került. Kevesebb pozitív visszajelzést kapott, pedig szeretett volna több figyelmet kapni. Annának csak olyan könyveket engedtek a szülők olvasni, amelyek a húga korosztályának feleltek meg. Annának ezek a könyvek unalmasak voltak, az érdeklődése csökkent az olvasás iránt.

A belső motiváció kialakításához különböző motivációs állomásokon kell, hogy keresztül menjünk. Elsősorban a külső motivációt kell feltérképezni, kinek akarunk megfelelni, milyen külső kontroll van ránk hatással, milyen belső szabályozók, érzések működnek bennünk. Az autonómia növelésével elérhetjük a magasabb motivációs szintet. A szerző kilenc motívumot nevez meg, amellyel növelni lehet az olvasási motivációt: 1. Vedd figyelembe a gyerek érdeklődését! 2. Ne hagyd, hogy negatív én séma alakuljon ki a gyerekekben az olvasással kapcsolatban! 3. Hagyd, hogy ő is érezze, irányítani tudja a saját olvasásával kapcsolatos helyzeteket! 4. Fogalmazzatok meg közös célokat az olvasással kapcsolatban! 5. Ne féltsd őket a kudarcoktól! 6. Hagyd, hogy kialakuljon az olvasással kapcsolatos saját értékrendje! 7. Hagyd, hogy örüljön annak, amit eddig elért – és örülj vele együtt! 8. Teremts lehetőséget arra, hogy másoknak is meséljen az elért sikerekről és az odavezető útról! 9. Ússzatok a flow-ban!

Jelenleg még mindig az olvasás az egyik leghatékonyabb módszer az ismeretek rögzítéséhez és átadásához. Akinek az olvasási motivációja alacsony szinten mozog, a tanulásban is nehezebben fog pozitív élményeket gyűjteni, így nem adja át magát az elmélyült olvasásnak.

A kritikai gondolkodás alapja a személyes érdeklődés, melynek kialakulásában nagy szerepet kapnak a gyermeket körülvevő felnőttek. Például felnőttként is emlékszünk arra, hogy amikor gyerekek voltunk, a család mely tagja inspirált minket olvasásra. Azokban a családokban, ahol más közegből nem kapja meg a mesékkel kapcsolatos támogatást a gyermek, elveszti érdeklődését az olvasás iránt. A rajzfilmek fejlesztik a vizuális kultúrát, de nem pótolhatnak mindent. Kész termékek, melyek nem hagyják kibontakozni a fantáziát. A plusz effektusok, mint a hang, zene, fények, színek manipulációja, vágások gyakorisága érzelmileg is befolyásolnak, míg az interaktív elemek túlterhelhetik a kognitív folyamatokat, megosztottá válik a figyelem.

A tervezés folyamatában a gondolattérkép révén szó szerint feltérképezhetjük a gyerek gondolatvilágát, és ez segíthet megérteni miképp kapcsolja össze az egyes fogalmakat. Ezt az eszközt használja a szerző is, az alkotó gyerekek meséinek megtervezéséhez. Gondolattérkép akkor is használható, ha a gyermek nem tud még írni, olvasni, számára a rajzolt elemek adják meg a történet vázát. Ha mesére gondolunk, leginkább szépirodalmi elemekre helyezük a hangsúlyt. Kreatív íráson nemcsak a tervezés során megalkotott elemek egymáshoz illesztése értendő; ide tartozik a saját írói stílus és olvasási mód megtalálása. Amikor egy olyan történetet olvasunk

el, amely még akkor is mozgatja a fantáziánkat, amikor már letettük a könyvet, szívesen lapozunk vissza a kedvenc részeinkhez, beleolvasunk pár mondatba – ez a töprengő olvasás. Életszakaszonként, személyiségként más olvasási módot részesítünk előnyben. Ha időt szánunk rá, hogy megismerjük a saját olvasási módszereinket, abból kiderül, milyen kapcsolatban vagyunk az információforrások használatával, s ez megalapozza a tanulási technikáinkat. Az érzelmi hőmérő alkalmas arra, hogy általa felmérjük a gyerekek motivációjának szintjét. Kiskorban erősen befolyásolja a gyermek hozzáállását, hogy éppen milyen érzelmi krízisen megy át. Fontos ezekben az esetekben is a pozitív élmények gyűjtése. Érdemes néha alternatív tanítási módszereket is alkalmazni, hogy a tanulók figyelmét felkeltsük.

Az újraelemzés, újratervezés, újraépítés fontos részei a D12-es modellnek. Mindhárom tevékenység fő célja a sikerek és kudarcok beismerése, elemzése, kijavítása, illetve az alkotott történet mélyebb kidolgozására is lehetőséget ad. Nem mindig szükséges átírni minden elemet, csak mert nem tetszik a történet. A gyerekek elemzőképessége fejlődik ezáltal, reflexiókat készítenek a munkáikról, magukról is. A reflektivitást kérdések révén lehet fejleszteni a legjobban. Konkrét problémák kapcsán, mint Bálint dühkitörései, érdemes esetmegbeszéléseket tartani. Fontos a rendszeresség, és a probléma megoldások értékelése is.

Tanévnyi munka sűrűsödik bele a könyvbemutatókba. Ez az alkalom, amikor a kis alkotók úgy érzik, ez most tényleg róluk szól. Saját élményeiket adják át szociális környezetüknek. Az élmények megosztása az őket körülvevő közösséggel motiválóan hat mind az alkotóra, mind a könyvbemutatót részt vevőkre. A történetmesélés olyan tevékenység, amely során a felhalmozott ismereteinket rendezzük logikai sorrendbe és kontextusba. Ez történik, amikor felel a gyermek az órán, amikor beszámolót tart a beosztott munkahelyén, a gyermek elmeséli mi történt vele az oviban, vagy este anya mesét mond. Minél magasabb szinten dolgozzuk fel az információt, annál könnyebben látjuk meg az összefüggéseket.

Az *Olvásásmotiváció* című könyv az olvasóvá nevelés irányított módszereit mutatja be, párosítva a pedagógiai eszközöket a pszichológiai jelenségekkel. A példák révén mi is részesei vagyunk a folyamatnak, a könyv munkáltatásra készítet, így könnyebben érthetővé válik a tartalom. Olyan nyelvezetet és magyarázatokat használ, melyek révén, jól érthetővé válnak az új ismeretek azok számára is, akik nem pedagógusok, vagy nem érinti szakterületük a pszichológiát. A hagyományos olvasási módok mellett nem fél bemutatni a digitálisan létrehozott tartalmak értékét sem.

Azoknak a felnőtteknek ajánlanám ezt a könyvet, akik szeretnének többet tudni a generációs különbségekről, és szeretnének kompromisszumos megoldásokat alkalmazni a mai fiatalokkal kapcsolatban. A könyv elemzésre készítet, arra, hogy megértéssel próbáljunk a gyermekek felé fordulni. Problémamegoldó szemléletmód jellemzi a könyvben leírt eseteket. Minden eset egyedi, jó példák arra, hogy miképp lehet ugyanazokat a feladatokat egyénre szabni. A módszerek leírása teljesen érthető, egyszerűen alkalmazható. Nem igényelnek különleges eszközöket, ily módon szülő, pedagógus, könyvtáros egyaránt fel tudja venni az eszköztárába a módszert részben vagy egészben. Annak számára, aki már eddig is használt hasonló elemeket, a D012 segít tudatosabbá tenni a motiváló technikákat. Az olvasásmotiváció nem csupán két szereplős folyamat, a szülők, pedagógusok, könyvtárosok mind hatással vannak a gyermek szemléletére, mely felnőttként meghatározza őket a jövőben.